

सुब्रमनीया भारती यांचा दि. ११ डिसेंबर हा
जन्मदिवस “भारतीय भाषा दिवस” म्हणून
साजरा करणे.

महाराष्ट्र शासन

मराठी भाषा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : संकिर्ण-२०२३/प्र.क्र.१२४/भाषा-३

नवीन प्रशासन भवन, ८वा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक : ०६ नोव्हेंबर, २०२३

संदर्भ :- मा. केंद्रीय मंत्री (शिक्षण, कौशल्य विकास आणि उद्यमशीलता) यांचे दि. ११.०९.२०२३ चे पत्र

शासन परिपत्रक :-

दि. ११ डिसेंबर हा कवी आणि स्वातंत्र्य सैनिक सुब्रमनीया भारती यांचा जन्मदिवस “भारतीय भाषा दिवस” म्हणून दरवर्षी साजरा केला जातो. भारतीय भाषांच्या विविधतेचा उत्सव साजरा करणे व तरुणाईला प्रोत्साहित करून भाषेशी अनुबंध जोडणे असा या उपक्रमाचा उद्देश आहे.

या संदर्भात असे नमूद करण्यात येते की, “भारतीय भाषा दिवस” ही मातृभाषेची जाणीव वाढविण्यासाठी उत्तम संकल्पना आहे. सदर संकल्पनेतून भाषेचा प्रचार विविध माध्यमात होऊ शकतो. ही बाब विचारात घेता, मंत्रालयीन विभागाच्या अंतर्गत सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांना वरील प्रमाणे “भारतीय भाषा दिवस” उत्सव साजरा करण्याच्या सूचना देण्याची बाब विचाराधीन होती.

२. “भारतीय भाषा दिवस” उपक्रमाचा उद्देश विचारात घेता भाषेची जाणीव वृद्धीगत होण्यासाठी सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व शासकीय/निमशासकीय कार्यालये, शासकीय संस्था/मंडळ, सार्वजनिक उपक्रम इ. कार्यालयांनी विविध उपक्रमांचे आयोजन करावयाचे आहे. या करीता खालील प्रमाणे लक्ष्य/उपक्रम आहेत.

१) या वर्षी दि. ११.१२.२०२३ पर्यंत ७५ दिवसाचा उत्सव शाळा, कॉलेज व इतर संस्थात सर्व पातळीवर साजरा करून एक करोड विद्यार्थी या कार्यक्रमात सहभागी करून घेण्याचे लक्ष्य आहे.

२) सदर कार्यक्रमात खालील प्रमाणे उपक्रम अपेक्षित आहेत.

विविध भाषेत प्रदर्शन, भाषा दालन, तंत्रज्ञान दालन, कविता पठण, निबंधस्पर्धा तसेच, लोकपरंपरा/कला यांचे कलात्मक चित्रण, पथनाट्य, नाटक, खाद्य संस्कृती.

३. या वर्षी “भारतीय भाषा दिवस” साजरा करण्याच्या दृष्टीने नेमके कोणते कार्यक्रम आयोजित करण्यात यावे या दृष्टीने खालीलप्रमाणे सर्वसाधारण सूचना देण्यात येत आहेत.

- १) सदर कार्यक्रमासाठी परिच्छेद २ मध्ये नमूद केलेल्या उपक्रमाच्या अनुषंगाने विविध प्रकारचे संदेश, व्याख्याने, चर्चासत्रे, अभिवाचन, सामूहिक वाचन, ग्रंथ प्रदर्शन इत्यादी उपक्रमाचे तसेच अन्य भाषिक अभिनव कल्पना विचारात घेऊन कार्यक्रम आयोजित करावेत.
- २) समाजमाध्यमे / प्रत्यक्षरित्या (ऑनलाईन / ऑफलाईन)पद्धतीने कार्यक्रम करण्यात यावे जेणेकरून कार्यक्रमाची व्याप्ती वाढून “भारतीय भाषा दिवसाचा” संदेश सगळीकडे एकाचवेळी सर्वीकडे प्रसारीत करता येईल.
- ३) “भारतीय भाषा दिवसाच्या” अनुषंगाने “वाचन संस्कृती” जोपासण्यासाठी सर्वांनी आपले मित्र, कुटुंबातील सदस्य इत्यादींना किमान एक पुस्तक भेट देऊन प्रोत्साहन द्यावे.
- ४) “भारतीय भाषा दिवसाच्या “ अनुषंगाने “वाचन संस्कृती” वाढीस लागावी तसेच मातृभाषेचा प्रचार, प्रसार या उद्दिष्टांसह रोजगाराभिमुख उपक्रमातून जास्तीत जास्त तरुण पिढीला आकर्षित करण्यासाठी विविध विषयांवरील तसेच अशा स्वरूपाच्या अन्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात यावे.
- ५) व्हॉट्सअप (WhatsApp), इंटरनेट (Internet), फेसबुक(Facebook), टि्वटर(Twitter) अशा प्रकारच्या सामाजिक प्रसार माध्यमातून “भारतीय भाषा दिवस” संस्कृती वृद्धीगत होईल असे संदेश प्रसारीत करावेत.
- ६) सर्व संस्थांनी आपल्या स्तरावर “भारतीय भाषेचे आभासी (digital) / प्रत्यक्ष साहित्य संमेलनाचे आयोजन करावे.
- ७) विकीपीडीया सारख्या माध्यमावर मातृभाषेवर जास्तीत जास्त लेखन व्हावे याकरीता यासंबंधीच्या कार्यशाळा आयोजित करण्यात याव्यात.
- ८) “भारतीय भाषा दिवस” संस्कृती वृद्धीगत होण्यासाठी, मातृभाषेच्या वापराबाबत जागरुकता निर्माण करण्याकरिता संबंधित कार्यालयांनी संकेतस्थळे, आकाशवाणी, दूरदर्शन, खाजगी दूरचित्रवाहिन्या, एफ.एम.रेडिओ, स्थानिक केबल नेटवर्क, फेसबुक, टि्वटर, व्हॉट्सअप इ. प्रसार माध्यमातून याबाबतचे दृक-श्राव्य संदेश प्रसारित करावेत.

- ९) मातृभाषेची महती आणि माहिती, तसेच मातृभाषेचे व्यक्तिगत व समाज जीवनातील स्थान आणि मातृभाषेचे मानसशास्त्रीय व शिक्षणशास्त्राच्या दृष्टीने महत्व या विषयांवर विचारमंथनात्मक कार्यक्रम आयोजित करावे.
- १०) आकाशवाणी व दूरदर्शनवरून सादर करण्यात येत असलेल्या माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या प्रायोजित कार्यक्रमांमध्ये “भारतीय भाषा दिवस” संस्कृती वृद्धीगत होण्यासाठी मान्यवरांच्या मुलाखती, परिसंवाद आयोजित करावे.
- ११) “भारतीय भाषा दिवस” साजरा करण्यासाठी अभिनव कल्पना सादर करून त्याप्रमाणे कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात यावे.
- १२) वरील कार्यक्रम सर्व जिल्ह्यांमध्ये आयोजित करण्यासाठी जिल्हाधिकारी / महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, राज्य मराठी विकास संस्था, भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य विश्वकोश निर्मिती मंडळ यांनी खालीलप्रमाणे साहित्य संस्थांची मदत घेऊन त्या साहित्य संस्थांसमोर दर्शविलेल्या जिल्ह्यात कार्यक्रम आयोजित करण्यासाठी मदत घ्यावी.

अ.क्र.	जिल्हाधिकारी	साहित्य संस्था
१.	नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अहमदनगर, पुणे, सातारा, सांगली, सोलापूर.	महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
२.	जालना, परभणी, हिंगोली, बीड, नांदेड, उस्मानाबाद, लातूर.	मराठवाडा साहित्य परिषद, औरंगाबाद औरंगाबाद .
३.	बुलडाणा, अकोला, वाशिम, अमरावती, यवतमाळ, वर्धा, नागपूर, भंडारा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली.	विदर्भ साहित्य संघ, नागपूर.
४.	रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, ठाणे, पालघर, मुंबई उपनगर.	कोकण मराठी साहित्य परिषद, रत्नागिरी.
५.	कोल्हापूर.	दक्षिण महाराष्ट्र साहित्य सभा, कोल्हापूर.
६.	मुंबई शहर.	मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.

सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांना वरीलप्रमाणे कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यासाठी भाषा संचालनालय, मुंबई, महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ, मुंबई, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई आणि राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई तसेच अ.क्र.१२ येथे दर्शविलेल्या साहित्य संस्थांची मदत घेता येईल.

ग्रंथालये, महाविद्यालये, तंत्रमहाविद्यालये, पदविका संस्था तसेच अखत्यारीतील अन्य संस्थांना भारतीय भाषा दिवसानिमित्त विविध कार्यक्रम आयोजित करण्याच्या सूचना उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने संबंधितांना द्याव्यात.

१३) सांस्कृतिक व पर्यटन विभागांतर्गत सांस्कृतिक संचालनालयाच्या अखत्यारीतील संस्थांना उदा. फिल्मसिटी गोरेगाव, अखिल भारतीय नाट्य महामंडळ अशा स्वरूपाच्या संस्थांना भारतीय भाषा दिवसा निमित्त विविध कार्यक्रम आयोजित करण्याच्या सूचना सांस्कृतिक व पर्यटन विभागाने संबंधितांना द्याव्यात.

१४) शालेय शिक्षण विभागांतर्गत शाळांत भारतीय भाषा दिवस संस्कृती वृद्धीगत होण्यासाठी शालेय शिक्षण विभागाने त्यांच्या अखत्यारीत्यातील संबंधित संस्थांना विविध कार्यक्रम आयोजित करण्याच्या सूचना द्याव्यात.

१५) नगर विकास विभागाने त्यांच्या अखत्यारीत्यातील संबंधित संस्थांना महापालिका /नगरपालिका “भारतीय भाषा दिवस” संस्कृती वृद्धीगत होण्यासाठी विविध कार्यक्रम आयोजित करण्याच्या सूचना द्याव्यात.

४. सर्व मंत्रालयीन विभाग, विभागीय आयुक्त, सर्व जिल्हाधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी आपआपल्या विभागातील कार्यक्षेत्रातील संबंधितांचे सहकार्य घेऊन हा सोहळा पार पाडण्यासाठी सर्व अधिकारी / कर्मचारी यांना सहभागी करून घ्यावे. तसेच सदर परिपत्रकाच्या अनुषंगाने विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्याबाबत संबंधितांना आवश्यक ते निर्देश द्यावेत.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२३११०६१८४९३५०८३३ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अजय भोसले)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, मुंबई,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
३. मा. मंत्री (मराठी भाषा) यांचे खाजगी सचिव / विशेष कार्यकारी अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई,
४. मा. मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
५. मा. विरोधी पक्षनेता (विधानपरिषद/विधानसभा) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई,
६. मराठी भाषा समिती, विधानमंडळ, मुंबई.
७. मा.मुख्य सचिव / सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
८. प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मूळ शाखा, मुंबई (पत्राने),
९. प्रबंधक, उच्च न्यायालय, अपिल शाखा, मुंबई (पत्राने),
१०. प्रबंधक, लोकायुक्त व उप लोकायुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
११. सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ, विधान भवन, मुंबई,
१२. सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
१३. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
१४. उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना मुद्या क्र. १३ च्या अनुषंगाने आवश्यक कार्यवाहीसाठी
१५. सांस्कृतिक व पर्यटन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना मुद्या क्र.१४ च्या अनुषंगाने आवश्यक कार्यवाहीसाठी
१६. नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना ममुद्या क्र. १५ च्या अनुषंगाने आवश्यक कार्यवाहीसाठी
१७. सर्व विभागीय आयुक्त,
१८. सर्व जिल्हाधिकारी,

१९. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
२०. महालेखापाल -१ (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा), मुंबई,
२१. महालेखापाल -२ (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा), नागपूर,
२२. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
२३. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
२४. भाषा संचालक, भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
२५. संचालक, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई,
२६. सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई,
२७. सचिव, महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ, मुंबई,
२८. निवड नस्ती / भाषा -३.